

ARVI VALMARI:

ERÄISTÄ SUOSANASTON PERUSKÄSITTEISTÄ SUOMEN JA RUOTSIN KIELESSÄ

Metsänhoitaja SCHÜTT (1954) on tuonut esille suontutkijain kannalta tärkeän asian, eron meillä ja Ruotsissa käytetyn suoterminologian välillä. Kun uuden sanaston julkaiseminen ei lähiaikoina tule kysymykseen ja kun käsitteiden määritelmässä esiintyvät erot eivät sanastossa kuitenkaan tule näkyviin, koskettelen seuraavassa muutamia peruskäsitteitä.

Taulukossa 1 esitetään, mitkä ruotsinkieliset termit eri sanastoissa lähinnä vastaavat suomalaisia nimityksiä. Oikeanpuoleisissa sarakkeissa mainitut termit eivät kaikki sellaisinaan esiinny ko. luokitteluissa, mutta ruotsalainen

saanee niiden avulla kuitenkin selvän kuvan suomalaisten käsitteiden sisälöstä. Käsitteet fattigkärr ja rikkärr, jotka kumpikin vielä jakaantuvat kahtia: extremfattigkärr, övergångsfattigkärr, övergångsrikkärr, extremrikkärr, on otettu kasvitieteilijäin käyttämästä sanastosta (DuRIETZ 1949, WALDHEIM & WEIMARCK 1943). DuRIETZiltä (1949) on myös termi »extremt extremfattigkärr», joka näyttää vastaavan sitä osaa Ruotsissa kärr-käsitteeseen kuuluvista soista, joka meillä luetaan rahkasoihin kuuluvaksi (esim. kalvakat lyhtykortiset nevat ja pallosararämeet).

Kun tutkii termien vastaavaisuutta,

Taulukko 1.

Suomi	Suomenruotsi	Pohjoismainen maaperäsanasto	Ruotsin metsäojitussanasto
suo	sumpmark	myr	(torvmark) myr + sumpskog
korpi	kärr	gran- och lövskogsmyr	gran- och lövkärr (l. -mosse) + gran- och lövsumpskog
räme	myr	tallmyr, rismyr	tallmyr + tallsumpskog
neva	mosse	kal mosse + kal fattigkärr	kal mosse + kal fattigkärr
letto, ruskosammal- sarasuo	letto	kal rikkärr (»brunmyr»)	kal rikkärr
mutasuo (sarasuo)	— ¹⁾	kärr(utom extremt extremfattigkärr)	kärr + kärraktig sumpskog + normal sumpskog (utom klotstarr- och hjortrontyp)
rahkasuo	— ²⁾	mosse (+ extremt extremfattigkärr)	mosse + mosseaktig sumpskog (+ normal klotstarr- och hjortronsumpskog)

¹⁾ Metsäsanakirjassa kärr

²⁾ » torvmosse, vitmosstorvmark.

tekee sen ehkä hiukan yllättävän toteamuksen, että ruotsinkielessä ei (enempää kuin englannissakaan) ole »luonnostaan» sanaa, joka vastaisi täydelleen meikäläistä käsitettä suo. Saksan Moor sensijaan on samansisältöinen kuin suo ja tarkoittaa siis turvemaata ja sillä esiintyvää kasvillisuutta. Niin myöhään kuin 1937 OSVALD toteaa, että termiä kai vataan, ja viitaten HÖGBOMIN julkaisuun v:ltä 1906 esittää, että sanaa my r käytettäisiin tässä laajassa merkityksessä. Maatalouden alalla sana onkin Ruotsissa melko vakiintunut, ainakin tieteellisessä käytössä (Esim. FÖRSLAG — — — 1953). Myös ainakin muutamat ruotsalaiset kasvitieteilijät näyttävät nykyisin olevan samalla linjalla (esim. SJÖRS 1950). Mutta aikaisemmin (esim. MELIN 1917) »myr» rajoitettiin siten, että kasvulliseen metsämaahan kuuluvat suot (sumpskogar) jäivät sen ulkopuolelle. Tätä jakoa käytetään Ruotsin metsätieteessä edelleen. OSVALDIN edellä mainittu ehdotus, että »myr» hyväksyttäisiin laajempaan merkitykseen (= suo), ei siis ole saanut vastakaikua metsäpuolella eikä ilmeisesti geologienkaan keskuudessa (LUNDQVIST 1951), ja OSVALDIN näyttää myöhemmin (1947) luopuneen siitä ainakin osittain, koska hän ei mainitse kuusta kasvavia soita myr-käsitteen yhteydessä ja korostaa, että viljelty turvemaata ei ole »myr». Kuten edellä mainittiin, on laajempi, meidän suotamme vastaava myrkäsité kuitenkin jo melko vakiintunut maatalouden ja ainakin jossain määrin kasvitieteenkin sanastoon. Norjassa lienee asia jokseenkin samoin kuin Ruotsissa (vrt LØDDESØL & LID 1950, THURMANN-MØE 1941). On siis joka tapauksessa todettava, että suo-sanana lähin vastine skandinaavisissa kielissä on myr. Tanskankielessä käytetään sanaa Mose.

Ruotsin suometsätieteessä käytetty MALMSTRÖMIN (1938) luokittelu on seuraava:

(Torvmarkerna:)

I Myrar

1. rismossar
 - a. kala
 - b. trädbevuxna

2. starr- (eller halvgräs-)mossar
 - a. kala
 - b. trädbevuxna
3. kärr
 - a. kala
 - b. trädbevuxna

II Sumpskogar

1. normala eller egentliga sumpsk.
2. mosseaktiga
3. kärraktiga

Ruotsissa käytetty suoterminologia ei siis ole yhtenäinen edes keskeisimmän termin kohdalla. Kun lisäksi luokitteluja on paljon, esiintyy terminologiassa melkoista kirjavuutta. Kuitenkin on yhteistä ainakin se, että sanoja kärr ja mosse käytetään ilmaisemaan ekologista kahtiajakoa (mutasuo — rahkasuo). Kuten edellä esitetystä MALMSTRÖMIN luokittelusta ilmenee, kuuluu molempiin sekä aukeita että puita kasvavia soita, samoinkuin myös my r - käsitteeseen, määriteltiinpä se laajemmin tai suppeammin. Näiden kolmen termin merkitykset poikkeavat siis ratkaisevasti niistä, jotka SCHÜTTIN mainitsema komitea antoi näille sanoille hyväksyessään ne meikäläisten suotyypin nimiksi (taulukko 1, toinen sarake). Tämä merkitsee sitä, että tärkeimmät ojituskohdeet, kasvulliset korvet ja kasvulliset rämeet, kuuluvat meillä käsitteiden kärr ja myr piiriin, mutta Ruotsissa jäävät kokonaan näiden käsitteiden ulkopuolelle.

Voidaan sanoa, että Ruotsin metsäojitussanastosta puuttuu kokonaan meikäläistä vastaava biologinen suo-käsité, ja sen sijasta käytetään geologista (torvmark). Sana sumpmark, jonka SCHÜTTIN mainitsema komitea hyväksyi käytettäväksi suomenruotsissa vastaamaan biologista suokäsitettä, näyttää Ruotsissa olevan tieteellisessä kielikäytössä melko harvinainen ja tuskin sitä on tieteellisesti määritelty. On kuitenkin läheisiä termejä, jotka osoittavat, mitä »sump» merkitsee tieteellisessä tekstissä. Försumping tarkoittaa vain mineraalimaan, ei vesistöjen soistumista. Sumpjord (joka kielellisen merkityksensä puolesta on varsin lähellä sumpmark-sanaa) on tur-

vekeroksen alla olevaan mineraalimaahan syntyvä maannos. *Sumpskog* merkitsee kasvullisia korpia ja rämeitä, joiden yleensä katsotaan syntyneen mineraalimaasta soistumalla. »*Sump*» on siis ensi sijassa mineraalimaan soistumiseen liittyvä käsite, jota harvoin käytetään vesistöistä syntyneiden aukeiden soiden yhteydessä. Lisäksi sana *sumpmark* ei tuo mieleen suota ensi sijassa sen biologisessa mielessä, niinkuin komitea on tarkoittanut, vaan pikemminkin geologisessa (*mark* = maa, manto). Tämä sana ei aiheuttane mainittavaa ristiriitaa eikä väärinkäsityksiä, mutta ei ole luultavaa, että se omaksutaisiin Ruotsissa komitean tarkoittamaan merkitykseen, tuskin meilläkään muualla kuin metsäojituksen piirissä.¹⁾

On todettava, että metsämiestemme käyttämä ruotsinkielinen sanasto eroaa skandinaavisesta monien tärkeimpien termien kohdalla niin paljon, että ei voi puhua »yhteisestä suokielestä», jonka tärkeyttä suontutkijoille on usein korostettu. Voi olla, että sanojen kansanomaiset merkitykset ovat lähempänä toisiaan molemmin puolin Pohjanlahtea, mutta kyllä esim. »*myr*» Norrlannissa tarkoittaa usein aukeaa suota eikä vain rämettä, niinkuin *SCHÜTTIN* mukaan Suomessa. Eri perusteista lähtenyt tieteellinen määrittely on joka tapauksessa johtanut sanojen merkitykset kauas eri suuntiin. *SCHÜTTIN* mainitseman komitean hyväksymä ruotsinkielinen sanasto jäänee Suomessaakin varsin suppeaan käyttöön, metsäojituksen piiriin, koska maatalouspuolella on skandinaavisella terminologialla täällä vanhastaan tukeva jalansija. Käytännössä ei näin syntynyt ristiriitaa aiheuttane mainittavaa hankaluutta, varsinkin kun käsitteet neva ja rahkasuo (*mosse*) lankeavat

usein yksiin, samoin kuin korpi ja mutasuo (*kärr*). Näinhän maanmittaritkin aikanaan ovat suot jakaneet. Pohjoismaiseen yhteistyöhön *SCHÜTTIN* mainitsema sanasto sensijaan tuskin soveltuu, kaikkein vähimmin metsäojituksen alalla, jolla suo-käsittekin on Ruotsissa toinen kuin meillä.

Tässä yhteydessä nousee luonnostaan esiin vanha kysymys käsitteistä mutasuo ja rahkasuo, niiden oikeutuksesta ja määrittelystä. Eräs peruste niiden olemassaololle onkin käynyt ilmi jo edellä: ne merkitsevät soiden ekologista kahtiajakoa, joka on perusjakona Ruotsissa (*kärr* — *mosse*) ja Saksassa (*Niedermoor* — *Hochmoor*). Raja on eri luokitteluisia vedetty eri kohtiin. Ruotsissa se on kasvitieteen piirissä nykyisin jo vakiintunut vastaamaan sitä rajaa, jossa kivennäismaalta tulevan veden vaikutus lakkaa tuntumasta kasvillisuudessa, eli rajaa soligeenisen ja topogeenisen ja toisaalta ombrogeenisen suon välillä. Meillä, niinkuin metsäojituksessa myös Ruotsissa, tämä raja vedetään selvästi ylemmäksi, niinkuin myös edellä taulukossa I ja sen selityksessä on esitetty. Turvelajien ryhmittelyssä (mutasuoturpeet-rahkasuoturpeet) raja on meillä rahkasara- ja sararahkaturpeiden välissä (*AALTONEN* ym. 1949). Suotyyppeissä voidaan raja vetää vastaavasti sen mukaan, mitä turvetta ne muodostavat. Varsinaisten korpien kohdalla ja siellä täällä muuallakin esiintyy vaikeuksia, niinkuin yleensä kun luontoa luokitellaan, eikä jakoa ole helppo saada selväpiirteiseksi. Ainakin muurainkorpi lie nee luettava rahkasoihin. Boniteettiluokittelussa rajakohta tulee Bo 4:n tienoille, mikä vastaa suunnilleen sitä kohtaa, jonka yläpuolella voidaan viljelykseen otetulta suolta saada tyydyttäviä satoja ilman maanparannusaineiden käyttöä. Samoille tienoille vedetään myös viljelyskelpoisuuden raja: asutuskelpoisuustutkimuksissa se on Bo 4:n ja 5:n välissä, vanhojen tilojen kuivatushankkeissa voidaan vielä Bo 4 lukea viljelyskelpoiseksi. Tällainen jako kahteen luokkaan on maatalouden alalla hyvin tarpeellinen, ja sanat mutasuo ja rahkasuo ovat täysin vakiintuneita ja yleisessä käytössä.

¹⁾ Sen jälkeen kun edelläoleva oli kirjoitettu, on Ruotsin Norrlannissa toimiva metsäyhtiö *Munksunds AB* ottanut käyttöön *sumpmark*-sanan vastaamaan meikäliistä suokäsitettä. Sana voi levitä laajemmallekin metsäntespiireihin. Sensijaan *Schüttin* esittämää päätyyppien nimien ruotsinnoksia ei siellä voitu hyväksyä, koska ne poikkeavat käytännössä olevasta terminologiasta. *Avosuo*, räme ja korpi käännettiin sanoilla *öppen* (l. kal) *sumpmark*, *tällisumpmark* ja *gran- och lövsumpmark*.

Mutasuo-nimitystä on pidetty huonona ja väärinkäsityksiä aiheuttavana. Viime vuosina on kuitenkin muta-sanankäyttöä muussa mielessä rajoitettu, niin että se esiintyy enää vain turvelajiryhmän nimessä (mutasuoturve) ja maanparannusaineena (mudanajo), joissa sen merkitys on sama. Mutautuminen on jo vuosia sitten korvattu sanalla maatuminen, ja viimeksi (FÖRSLAG — — — 1953) muta eloperäisenä sedimenttinä (ruotsin *dy*) sanalla *m u r a*. Muta-sanalla ei siis tarvitse enää olla mitään tekemistä maatumisasteen (humositeetin) kanssa, ja niin pian kuin uusi maatunneisuus-termi on opittu, poistuu se väärinkäsityksen vaara, että maatunutta rahkaturvetta pidettäisiin viljelykseen ja maanparannusaineeksi kelvollisena mutasuoturpeena.

Mutasuon tilalle ei myöskään ole esitetty parempaa sanaa. Sanonnat hyvä ja huono suo ovat subjektiivisia ja epämääräisiä: mutasuo on viljelykseen hyvä, mutta turvepehkun nostoon huono. Saravaltaisesta suosta ja turpeesta voidaan puhua, mutta ne ovat oikeastaan suppeampia käsitteitä, sillä esim. ruohoja heinäkorvessa eivät vallitse sarat vaan puut, heinät ja ruohot. Ainakaan ei timoteita kasvava suoviljely ole saravaltainen suo, mutta mutasuo se voi olla. Mula on siis kasvintuotannon kannalta hyvänlaatuisen turpeeseen liittyvä käsite, johon ei kuitenkaan sisälly väitettä, että se olisi hyvä kaikkiin tarkoituksiin.

Maaperäsanastossa tehdyt uudistukset huomioonottaen ei oikeastaan enää voi tuomita myöskään sanaa mutaturve, jonka poisjuurittaminen ei ole täydellisesti onnistunutkaan. On kuitenkin syytä suosia sanaa mutasuoturve, koska uusi terminologia ei vielä ole vakiintunut.

KIRJALLISUUTTA

- AALTONEN, V. T. ... VUORINEN, J. 1949
Maaperäsanaston ja maalajien luokituksen tarkistus v. 1949. Maat. Aikak. 21:37—66.
- DuRIETZ, G. E. 1949 — Huvudenheter och huvudgränser i svensk myrvegetation. Sv. bot. tidsk. 43:274—309.
- Förslag till Nordisk nomenklaturförteckning med definitioner på svenska, omfattande markläran och dess tillämpningar. NJF:s 9:e kongress, Köpenhamn 1953 (moniste).
- LUNDQVIST, G. 1951 — Beskriving till jordartskarta över Kopparbergs län. Sv. Geol. Unders. Ser. Ca Nr 21: Stockholm.
- LØDDESØL, A. & LID, J. 1950 — Myrtyper og myrplanter. Oslo.
- MALMSTRÖM, C. 1938 — Korta anvisningar för bedömning av torvmarkers lämplighet för skogsdikning. Skogliga Rön 6:1—15. Stockholm.
- MELIN, E. 1917. — Studier över de norrländska myrmarkernas vegetation. Norrländskt handbibl. 7. Uppsala.
- OSVALD, H. 1937. — Myrar och myrroding. Stockholm.
- , — 1947. — Myr. Svenskt Lantbrukslexikon.
- SJÖRS, H. 1950. — Myren och dess växtvärld. Stockholm.
- SCHÜTT, G. 1954. — Suosanastoa. Suo 4:6. s. 75—76.
- THURMANN-MOE, P. 1941. — Om bedømmelse av myr og vannsyg skogsmark til plante-produksjon. Medlinger fra Norges Landbrukshøgskole 1941, erip. s. 1—89.
- WALDHEIM, S. & WEIMARCK, H. 1943. Bidrag till Skånes flora. 18. Skånes myrtyper. Bot. not. 1943. Lund.

UUTTA SUOTIETOUTTA

Suo Oy:n turvetutkimuksista ovat koeselostukset n:ot ja 1 ja 2 ilmestyneet. Julkaisut ovat tilattavissa hintaan 50:— kappaleelta osoitteella: Suo Oy Kihniö as.

Suoseuran vuosikokous

pidetään Metsätalossa tammikuun 25. p:nä v. 1955 klo 19.

Toht. Heikki Roivainen: Patagonian soista